

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

TH. POULSEN

STORE RESTRUP

EN HISTORISK, TOPOGRAFISK
BESKRIVELSE

ALBERT BAYERS FORLAG
AARHUS OG KØBENHAVN

TH. POULSEN

ST. RESTRUP

EN HISTORISK, TOPOGRAFISK BESKRIVELSE

ET BIDRAG TIL

GAMLE HERREGAARDES HISTORIE

AALBORG

NORDJYLLANDS BOGTRYKKERI

1909

Efterstaaende historisk, topografiske Bidrag er en Del af Udbyttet af en længere Tids Søgen og Forsken paa det historisk, topografiske Omraade. Da de for nærværende Arbejdes Vedkommende nødvendige Forkundskaber ikke var store, Materialet ikke var let at finde og Tiden var knap, kunde Udbyttet kun blive ufuldkomment. I Forvisning om, at disse mine Optegnelser — der i Begyndelsen var tænkt som Grundlag for nogle Dagbladsartikler, men senere, da Stoffet blev saa stort, blev til denne lille Bog — dog vil gøre sin Nytte og finde sine Læsere, overgiver jeg dem herved til Trykken for at offentliggøres.

Januar 1909.

Forfatteren.

SØNDEN Limfjorden, syd og sydvest for Aalborg, strækker Vesthimmerlands ejendommelige Terræn sig ud over Nibe og Rold Skove. Der er opdyrkede Landskaber, der er Skove og Søer, der er Moser og Heder, og — hvad der især er karakteristisk og særegent ved Landet — der er de utallige Gravhøje. De ligger drysset enlige eller i Flok over de høje Punkter og Rygge, dækket af den brune Lyng. De maner og fortæller om den sagnrige Fortid. Der er Tusinder af disse Fortidsminder paa Vesthimmerlands Bakker og Højsletter. Der er Rundhøje og Langhøje. Der er Dysser og Jættestuer. Der er Minder fra Bronze-, Sten- og Jernalder, selv endog fra den Tid, da Landets første Befolkning beboede det, da utallige Fjorde strakte sig ind i Himmerland, og Limfjorden med alle dens mange Arme var fyldt med Østersbanker og utallige Stimer af Fisk og omgivet af Skove, hvor der var fuldt op af Vildt, og Limfjordens Kyster var »de lykkelige Egne« for det udprægede Jægerfolk, der boede her. Her levede de deres Liv, her kæmpede de deres Kampe, og over deres større Mænd, deres Anførere og Høvdinge, rejste de paa deres Vis Minder, der i umindelige Tider vil staa, saafremt Menneskekræfter ikke vil ødelægge dem.

Den største af disse Fortidsminder, disse Gravhøje, er en Langdysse, beliggende paa Bakken ved Sønderholm. Dyssen gaar paa Egnen under Navnet »Troldkirken« og skal i Hedenskabets Tid have været brugt til Offersted. Den er 170 Fod lang, ca. 20 Fod bred, har 47 Randsten og i Midten en stor Sten til Overligger. Pontoppidan angiver den til at være 20 Alen i Omkreds. Den hviler paa kantsatte Bæresten.

Landets Natur præger Landets Befolkning. Ogsaa hos den er der noget særegent i Sagn og Sag. Sagn og Fortælling fødes gennem Tiderne. Meget af hint — og det samme gælder for Vesthimmerland — er fra den Tid, da Overtroen prægede Hjerne, og Herremanden fra St. Restrup herskede enevældig over næsten hele Vesthimmerland, ejede den ganske Jord og svang Pисken over stavnsbundne Hovbønder.

Nu er det anderledes; men Vesthimmerlands Fortidshistorie er dog nøje og afgjort forbunden med St. Restrup.

Der er en stærk Tendens oppe i vor Tid til at udstykke de gamle Herregaarde. St. Restrup har lidt meget af samme Skæbne. Men trods al Ødelæggelse og Udparcellering af dens Jord, vedbliver Gaarden dog at have sine Fortidsminder og sin Historie. Denne er som mange andre gamle Herregaardes lærerig og ret interessant. Lad os da her i en historisk, topografisk Beskrivelse søge at blive klar over dens Historie gennem Tiderne.

VED Landevejen fra Aalborg til Nibe, ved den saakaldte Hasseris Aa, som ved Aalborg hedder Vester Aa, ligger i Aalborg Amt, Hornum Herred, Nørholm Sogn, den gamle Herregaard Restrup, tidligere Refstrup; den kaldes ogsaa Store Restrup i Modsætning til Lille Restrup i Rinds Herred, Hvam Sogn.

Gaarden har en smuk Beliggenhed med Udsigt over Limfjorden, med Have og Skov i Baggrunden og i videre Omkreds omgivet af Enge og Marker.

Hovedbygningen — af hvilken et Billede omstaaende gengives — er harmonisk smuk, matematisk klar i sin Form og ydre Fremtræden, men ejer ellers ingen særlig antik Skønhed. Den er opført 1723 af Greve Christian Frederik v. Lewetzau, men er restaureret af den nuværende Ejer.

Den før 1723 værende Hovedbygning laa øst for den nuværende, var af Bindingsværk, men havde Grundmur og murede Kældere. Hovedfløjen eller som det dengang kaldtes »det store Hus«, var flere Stokværk højt og havde store, hvælvede Kældere. Af disse nævnes i et Skiftebrev af 7. September 1569 den lille Vinkælder, Brødkælder og salig Gabriels (Gabriel Gyldenstjernes) egen Kælder. Der var 6 Lofter. Bygningen havde en

stor Kvist, hvortil en stor Vindeltrappe førte. Mellem 4de og 5te og 5te og 6te Loft var der en Trappe. Paa det 6te Loft var der et saakaldt Sangværk med Klokke og Klokketaarn, hvilket Sejerværk nøje skulde holdes vedlige. Et søndre Hus omtales i Tilbygning til Hovedfløjen. Grave og rindende Vand var der om Bygningerne. Paa Voldstedet var flere Huse. Foruden Borgegaarden omtales Abildgaarden og Urtegaarden og af Udhusene særlig den store Lade. Restrup havde den Gang flere Møller, en stor Mølle-dam og store Damme nordøst for Gaarden, hvilke Damme nu for største Delen er helt udtørrede og Dele af Eng.

Siden St. Restrups Velmagtsdage er der i det hele taget foregaaet store Forandringer med Gaarden, især efter Landboreformerne og i den nyere Tid, efter at Udstykning og Udparcellering af store Gaarde har begyndt at tage Fart.

Gennem Tiderne har Gaarden hovedsagelig været i de adelige Familiers de Gyldenstjerner, Lindenovers og særlig Lewetzauers Eje. Efter disse er den gaaet over i andre og hyppigt skiftende Ejeres Hænder.

Restrup i de Gyldenstjernerens Eje.

SAA lang Tid tilbage, som der kan findes Oplysninger om St. Restrup, findes det, at den maaske længe før det 15de Aarhundrede har tilhørt den mægtige Æt: Gyldenstjerne.

I Aaret 1403 var Henrik Knudsen Gyldenstjerne Gaardens Ejer. Der meddeles om ham, at han øvede Voldsomheder imod Hr. Niels Mikkelsen, der samme Aar, 1403, var bleven Provst paa Tyrholm i Thy, fór strengt frem imod ham og afbrændte hans Hus. Biskop Christiern i Ribe, Predbjørn Podebusk og Erik Nielsen fik et Forlig i Stand, ifølge hvilket Hr. Henrik Knudsen skulde bøde 1000 Mark lybsk for al den Skade, han havde gjort paa Provstens Gaard, Hus, Gods og Tjenere; men Hr. Henrik pantsatte i Stedet for et Landgilde af 5 Læster Korn til Provsten, hvorpaa Provsten samme Aar udstedte et Brev om, at Henrik Knudsen havde fyldestgjort ham for al den ham tilføjede Skade, og 1426 lovede Provsten, Hr. Henrik og hans Tjenere et stadigt Venskab og kundgjorde, at nu havde han ikkun 400 Mark til Gode af hin Sum.

Endnu en anden Strid havde Henrik Knudsen med Kirken. Hans Forfædre havde i lang Tid haft

hele Herlighedsretten over Sønderholm og Frejlev Kirker; men i Tidernes Løb var Vidnesbyrdene derom tabte. Da derfor Pave Eugenius den Fjerde i April 1445 i et Brev til Abbeden i Øm Kloster lod denne vide, at han skulde skaffe sig Oplysning om Sagen, var Striden standende. Den fortsattes af Restrups følgende Ejere. — Hr. Henrik Knudsen, der var gift med Fru Anne Munk, Datter af Hr. Mogens Munk og Fru Kirsten Thott, opnaede en meget høj Alder; 1450 og senere var han Rigsraad og deltog som saadan i Underhandlingerne med de svenske Rigsraader, ifølge hvilke Norge blev afstaaet til Kristian den Første. Endnu saa sent som i Aaret 1462 fremtraadte han som Vidne paa Aars Herredsting i en Sag om Bisgaard i Ravnkilde Sogn, hvilken Gaard var kommen fra Viborg Bispestol uden Vederlag; dog endnu samme Aar eller maaske det følgende har han forladt denne Verden, thi 1463 fik hans ældste Søn Tilladelse til at udløse Bygholm Slot fra sine Medarvinger efter Faderen.

Denne Søn, Hr. Knud Henriksen, der ved sit Giftermaal med Jomfru Hilleborg Skinkel blev Ejer af Iversnæs (Vedelsborg), var Rigsraad 1460, altsaa allerede i Faderens Levetid. Han døde 1467. Samme Aar fik hans Enke Stadfæstelse paa de Len, han havde haft af Kronen.

Knud Henriksens Søn, Hr. Henrik Knudsen Gyldenstjerne, arvede Restrup og Iversnæs. Herlighedsretten til de førnævnte Kirker, Sønderholm og Frejlev, og Striden derom blussede nu igen op, denne Gang med Biskop Knud af Viborg, der til sidst nedlagde Forbud mod at benytte

dem. I den Anledning havde Henrik Knudsens Moder, Fru Hilleborg Henriksen Gyldenstjerne St. Kjelds Dag i Aaret 1477 paa Aalborg Raadhus et Møde med Præsten, Hr. Ove Jensen, som Bispen havde kaldet til disse Kirker.

Dette Møde fik følgende Forløb, som en ældre Beretning herom meddeler: Fru Hilleborg spurgte ham (Præsten), om han havde Magt til at løse Sønderholm og Frejlev Kirker af det Forbud, Bispen ved sit Brev havde udstedt angaaende dem; dette indrømmede han, hvis hun og Sognefolkene vilde annamme ham til Præst sammesteds. Hun tilbød sig da, at hun vilde aabne Kirkerne for ham, indtil Striden imellem Biskop Knud og hendes Søn var afgjort, og da skulde Kirkerne staa den aaben, som havde Ret. Dersom det var Bispen, da vilde hun antage Hr. Ove Jensen som sin Præst; men hvis hendes Søn havde Retten paa sin Side, vilde hun lønne Præsten for den hafte Umage. Derpaa kunde denne ikke gaa ind, men paastod at ville antages uden Betingelse; dette afslog hun, inden hun havde raadført sig med sin Søn og sine Venner. Hun spurgte derpaa Byens forsamlede Borgemestere og Raad og Borgere, om nogen kunde mindes, at der nogen Sinde havde været en anden Præst til de to Kirker end den, som Hr. Henrik Knudsen og hans Æt havde undt Kirkerne. Somme af dem kunde da huske 80 Aar, somme 70 og andre 40 Aar tilbage i de 4 Bispers Laves, Hermans, Thorlavs og nu Knuds Tid; dog altid havde Ætten Gyldenstjerne ulast og ukæret øvet Kaldsret til Kirkerne.

Dagen efter (12. Juli) lod hun optage et Tings vidne paa Hornum Herredsting om denne Ret, og dette lød paa, at Gyldenstjerne altid havde efter deres egen Villie og Tykke givet de to Menigheder Præst uden at spørge Biskop eller Domkapitel derom. — Dermed endte Striden for denne Gang.

Ogsaa med Hans Henriksen i Raakildegård i Ellidshøj Sogn havde Hr. Henrik Knudsen en Retsstrid, der i Aaret 1492 blev afgjort saaledes, at Hans Henriksen paa Hornum Herredsting vidnede, at han ingen Del eller Ret havde i den Ager i hans Aabyggetoft i Andrup (Annerup) og den Eng, hvormed de havde ligget i Trætte. — Hr. Henrik Knudsen, der var Rigsraad og Lensmand paa Tørring Slot, døde i Aaret 1517.

Hans Enke, Fru Karen Bille af Søholm, skiftede først i Aaret 1530 med sine Børn, og da tilfaldt Restrup Sønnen, Gabriel Gyldenstjerne.

Noget af det første, Gabriel Gyldenstjerne foretog sig, var, at han allerede Aaret efter sin Tiltrædelse lod »foretage et Ride- og Sandemændstog« for at afsætte et nøjagtigt Grænseskel mellem Restrup og Landsbyen Hasseris, men heraf havde han ingen stor Nytte, thi i Aaret 1537 stævnedes hans Frænde, Knud Pedersen Gyldenstjerne til Timgaard, paa alle Lodsejeres Vegne ham for Kongens Retterting paa Grund af, at han ved disse Tog havde skilt dem ved Hasseris Enge, hvilket de mente var imod Loven. Kong Kristian den Tredie red nu selv Markskel tillige med Rigsraaderne Hr. Mogens Gjøe, Hr. Johan Rantzau, Hr. Ove Lunge, Mogens Munk, Erik Banner, Erik Krummedige og Peder

Ebbesen Galt, og de dømte, at det ældre Skel var det rette, men det nye, som Gabriel Gyldenstjerne havde ladet gøre, skulde være dødt og magtesløst; kun en »Stud« (Stump) Eng, der fra Arilds Tid havde ligget til Restrup, kunde han beholde.

Denne Sag tabte altsaa Hr. Gabriel. Kan hænde, han ikke har været saa god en Ven af Kong Kristian den Tredie som Knud Pedersen og derfor tabte sin Sag, thi at Ejendomsretten stundom forvanskedes i hine Tider til Fordel for Venner er uomtvistelig. Dog, derom ved vi intet. Kongen har sikkert nok med alle de Adelsmænd, han havde med sig, dømt rigtigt.

En anden Sag havde det maaske været, dersom det havde været Knuds Søn, Peder Gyldenstjerne, til hvem Kong Frederik den Anden stod i saa nær Venskabsforhold, at han endog aflagde ham et Besøg i længere Tid, fordi Kongen vilde tømme Hr. Peders Vinfad, og dette tog længere Tid, end Kongen havde tænkt. Da Peder Gyldenstjerne nemlig viste Kongen om i sin Gaard, førte han ham ogsaa ned i sin Kælder og viste ham et stort Vinfad. Da Kong Frederik saa dette, gav han Gyldenstjerne det Løfte, at han vilde blive paa Timgaard, indtil dette var tømt. Men hvor meget der end blev drukket, blev Fadet dog aldrig tømt til alles store Forundring, og det havde sin gode Grund.

Peder var nemlig en stor Skælm og havde et andet stort Vinfad, som laa bag et Skillerum, gennem hvilket der gik et Rør til Oksehovedet. Allerlettet var det derfor ikke at tømme dette, da man

stadig hældte Vin i det andet. I den yderste Kælder mod Øst under Timgaards Hovedbygning ses endnu den Skillevæg, og viser man det Sted, hvor Oksehovedet og Vinfadet har ligget. Ogsaa er der paa Timgaard i andet Stokværk et Kammer med Benævnelsen »Kongens Kammer«.

Af alt dette, som foregik under Kongens Ophold paa Timgaard, var bl. a. ogsaa en Vædekørsel, som fandt Sted mellem Peder Gyldenstjerne og Kongen. Dog, Peder vandt og skal have sagt til Kongen, da han kørte forbi ham: »Pyt!« — Herfra har man det bevingede Ordsprog: »Pyt! sa'e Per til Kongen«. Men Kongen skal dog over denne Overmodighed være bleven vred og sagt: »Jeg vil ingen Pytten vide af, Per!«

Dog, nok om dette Besøg paa Timgaard, som vi kun har taget med, fordi det giver et godt Billede af den Tid, hvori Fortællingen er foregaaet.

Gabriel Gyldenstjerne — som vi nu igen maa dvæle ved — var Embedsmand paa Ørum Slot. Han havde 1540 for Kongens Retterting en Strid med Ejler Lykke, der førte Sagen for sin Maag (Svoger), Mester Morten Krabbe, Provst paa Tyrholm; Trætten drejede sig om de 5 Læster Korn, Henrik Knudsen i Aaret 1403 havde pantsat. Restrups Ejer havde nu villet udrede Pantessummen og, da den ej blev modtaget af Panthaveren, indlagt den i Fjerdingskirken (en Slags Hovedkirke i en af et Herreds fire Fjerdings), Hurup i Refs Herred.

Gabriel Gyldenstjerne vandt derfor denne Sag. 1554 havde han en Strid med Borgerne i Aal-

borg, som han nægtede Ret til Fiskeri paa Dalingsør eller Damsø.

Denne Strid opnaede han ikke at se Ende paa; den vedvarede længe efter hans Død.

En anden Trætte mellem ham og Domprovst Anders Barby i Viborg blev ogsaa samme Aar forsøgt afgjort i Mindelighed af Erik Krabbe til Bustrup, Albert Skeel til Hammelmose og Jacob Brokkenhus til Damsbo, men med lige saa lidet Held. Den angik Grænseskellet mellem Restrup og Nørholm By og Birk.

Aaret efter, 1555, døde Gabriel Gyldenstjerne, hvorefter Gaarden tilhørte hans Enke, Fru Kirstine Friis, Datter af Jep Friis og Fru Helvig Høg.

Allerede 1556 blev Striden med Domprovsten fortsat, og ifølge et Kongebud skulde nu Hr. Otto Krumpen til Skøtterup, Iver Krabbe til Østergaard, Otto Brahe til Knudstrup, Just Høg til Vang til- ligemed Erik Krabbe og flere paakende Sagen. Paa Fru Kirstines Vegne mødte Hans Holk til Barritskov og Bjørn Kaas til Staarupgaard og paa Domprovstens Vegne Kanniken, Hr. Morten Hvas og Anders Hansen. 1558 blev denne Sag atter paakendt af Voldgiftsmænd. Dengang ejede Fru Kirstine Friis endnu Restrup, uagtet hun 2 Aar tidligere havde tilskødet Jomfru Else Gyldenstjerne — en Datter af hendes Maag, Hr. Mogens Gyldenstjerne, og Fru Anne Sparre — og hendes Arvinger al den Ret i Bygningen paa Restrup, som havde tilfaldet hende efter hendes afdøde Mand. Hvis Else Gyldenstjerne ikke selv blev boende paa Restrup, og enten hendes Fader eller en af hendes

Brødre tog Bolig der, skulde han gøre Jomfru Else Fyldest for denne Bygning. Samme Aar bestemte hun, at hendes Bønder og Tjenere i Skaane skulde være hendes »Broder«, Hr. Mogens Gyldenstjerne, hørige og lydige. Fru Kirstine har vist nok ejet Restrup indtil sin Død, thi endnu 1562 skrev hun sig til denne Gaard. I Aaret 1567 havde hun forladt denne Verden, og samme Aar vidnede Fru Jytte Podebusk til Vosborg, Enke efter Knud Gyldenstjerne, Fru Anne Parsberg, Enke efter Christoffer Gyldenstjerne til Iversnæs, og Peder Friis med Fuldmagt paa Hr. Mogens Gyldenstjernes Vegne, at de havde skiftet alt det Guld og Sølv, »de finge« i Aalborg, da de delte med Fru Kirstines egne Arvinger. Hver af hine fik da ved Lov og Ret $42\frac{1}{2}$ Lod »gjort« ungersk Guld og $5\frac{1}{2}$ Lod og $\frac{1}{2}$ Kvintin Kroneguld og 1 Lod rhinsk Guld, 5 Dukater, desligeste 279 Guldgylden og 20 stemplede Gylden, en gammel Halv-Perlehue med nogle andre Smaating, som duede lidet, og Sølv i Kander, Stobe m. m. 196 Lod. Ligeledes havde annammet hver 110 Rigsdaler paa Regnskab af Fogeden paa Restrup.

To Aar senere delte disse to Kvinder, Fru Jytte Podebusk og Fru Anne Parsberg, med Hr. Mogens Gyldenstjerne til Stjærholm Hovedgaarden Restrup paa følgende Maade. Den sidstnævnte fik den østre Ende eller Halvdelen af det store Hus med Kældere, baade den lille Vinkælder, Brødkælderen og salig Gabriels egen Kælder, med alle Stuer i samme Hus, som fandtes paa højre Haand, naar man kom op ad Vindeltrappen. Denne Trappe

tilfaldt Fru Jytte, hvorfor ogsaa Hr. Mogens skulde lukke alle Døre ud til den. Halvdelen af det søndre Hus og en Del af et Hus paa den nordre Side af Voldstedet fik han ogsaa m. m. Den store Lade blev delt, og heraf fik han den midterste Del. Fru Jytte overtog paa sine Børns Vegne den vestre Ende af det store Hus med Kælder under og den Kvist, Vindeltrappen gik op til, med alle Stuer paa den venstre Side af denne Trappe og alle Forstuer indenfor samme og 2 Trapper, som var mellem 4. og 5. og 5. og 6. Loft, med Sangværket, Klokke og Klokketaarn, hvilket Sejerværk hun skulde holde vedlige. Af de andre Huse paa Voldstedet tilfaldt hende Halvdelen af det søndre, ligeledes noget af det østre Hus m. m. Fru Anne Parsberg, der var en Søsterdatter af Fru Jytte, havde afstaaet alle Bygningerne paa Voldstedet og tog alene Forgrunden i Borgegaarden, Abildgaarden og Urtegaarden fra Graven af og helt igennem, hvorimod hun fik 1500 Rigsdaler og hun gjorde nu ingen Krav paa de Penge, Fru Kirstine tidligere havde givet Jomfru Else i Gaardens Bygning. En Del af Ladegaardens nordre Ende fik hun, tillige en Del af de andre Udhuse og Smedien. Møllerne og Mølledammen og de store Damme nordøst for Gaarden skulde være fælles, ligesom ogsaa de andre Damme og den store Dæmning mellem Bankerne deltes. Denne sidste skulde de holde i god Stand i Fællesskab. Ogsaa Herlighedsretten over Sønderholm og Frejlev Kirker skulde være fælles; det samme var Tilfældet med Aalekisten. I Rebningsforretningen nævnes Troldkirken, en gammel Stensætning, 70 Alen lang og 10 Alen bred.

Marker og Enge og hver Landsby, som hørte til Jordegodset, skiftedes ligeledes i tre Dele. Skiftetbrevet er udstedt i København den 7. September 1569. Deres Svogre og Sønner var til Stede, nemlig Holger Rosenkrands til Boller og Eskild Gjøe til Skjørringe, Befalingsmand paa Nyborg Slot, Niels Lykke til Tanderup (i Thy), Albert Friis til Haraldskær, Henrik Gyldenstjerne Mogensen, Predbjørn Gyldenstjerne Knudsen, Henrik Gyldenstjerne Christoffersen til Iversnæs og Henrik Gyldenstjerne Knudsen til Aagaard.

Hr. Mogens Gyldenstjerne, der var Danmarks Riges Raad og Hovmester, var kun faa Dage Medejer af Restrup, da han døde i Begyndelsen af Oktober samme Aar. Fem Aar før var hans Hustru død og ved Skiftet efter dem fik Sønnen, Hannibal Gyldenstjerne, Faderens Del af Restrup; han ejede Gaarden i det mindste fra 1577, da han lod optage Tingsvidne om dens Enemærker. Christoffer Gyldenstjernes og Anne Parsbergs Søn, Niels Gyldenstjerne, nævnes som hans Medejer fra 1581 af. Fru Jytte Podebusk var død nogle Aar tidligere; men hendes Arvinger synes at have afhændet deres Del af Gaarden til Hannibal og Niels Gyldenstjerne, thi kun disse to nævnes som Lodsejere i Restrup. De havde dette Aar Strid med Ove Lunge til Odden, Embedsmand paa Aalborghus, paa Kronens Vegne og Borgerne i Aalborg angaaende Fiskeriet paa Restrups Grund. Opmændene Jacob Seefeld til Visborg, Henrik Lykke til Overgaard, Predbjørn Gyldenstjerne til Vosborg og flere dømte, at Aalborg Borgere ikke kunde have

Ret til at fiske paa Restrups Grund uden Ejernes Minde. Samme Aar førte Hannibal Gyldenstjerne en Retssag for Fru Ermegaard Gyldenstjerne, Trud Bjørn til Bjørnholm hans Enke. Fra 1591 til 1594 var han Befalingsmand over Bahuslen og havde derpaa Aastrup Slot og Len i Vendsyssel til 1. Maj 1597.

Hans Eftermand blev Enevold Kruse til Hjer-midslevgaard.

I Aaret 1608 døde Hannibal Gyldenstjerne, og hans Enke, Fru Helvig Kaas, Datter af Bjørn Kaas til Staarupgaard og Fru Christence Rotfeld, som derpaa ejede hans Del af Restrup, døde 1630. I August 1640 blev der holdt Skifte efter hende.

Naar Niels Gyldenstjerne er død vides ikke. Han var gift med Fru Kirsten Lykke, Datter af Jørgen Lykke til Overgaard og Fru Beate Brahe. Ogsaa deres Ægteskab var barnløst. Niels G. var den sidste Gyldenstjerne, som ejede Restrup.

I den den Gang til Restrup hørende Kirke, Sønderholm Kirke, ligger i Altergulvet en Ligsten over Gabriel Gyldenstjerne til Restrup, Hovedsmand paa Ørum, død 1555, og Frue Kirstine Friis til Lyngholm. En anden Sten findes der over Hannibal Gyldenstjerne til Restrup, som døde 1608, og Frue Helvig Kaas, død 1630.

De Lindenovere bliver Ejere af Restrup.

(Ca. 1600—1685.)

EFTER Niels Gyldenstjernes Død gik Restrup over i de Lindenovers Eje. Hans Broder, Henrik Gyldenstjerne, og Fru Beate Trolle havde en Datter, Fru Karen Gyldenstjerne, der var gift med Godske Lindenov til Lindersvold, og denne blev nu Ejer — i hvert Tilfælde — af en Del af Restrup.

Godske Lindenov var Søkriger. 1605 gjorde han som Kaptajn en Rejse til Grønland. Lykkelig og vel naaede han hjem igen, og skønt han paa egen Haand havde sejlet fra sin Eskadrechef, blev han dog med stor Velvilje modtaget af Kongen, Kristian den Fjerde. Aaret efter var han atter i Grønland, og denne Gang var han selv Eskadrechef. 1607 var han paa Togt i Middelhavet og 1610 blev han Holmens Chef med en aarlig Løn af 600 Rdlr. Spec., dertil 3 Hofklædninger og Foder til 2 Heste. I Aaret 1611 havde han Befalingen over en Eskadre i Østersøen og blev Admiral. Aaret efter overførte han paa sine Skibe Gert Rantzaus Tropper til Øland, hvorpaa denne Ø blev besat af de Danske.

Ogsaa hans Dødstid er ubekendt.

Hans Søn Christoffer Lindenov, har efter

ham arvet en Del af Restrup Gods. Han havde valgt Faderens Løbebane og blev 1645 — ligesom Faderen før ham havde været — Holmens Chef med Titel af Øversteleutenant. Hans Indtægter var fra først af ligeledes 600 Rdlr. foruden Hofklædning, men han fik kun Foder til 1 Hest; 1649 fik han et aarligt Tillæg af 200 Rdlr. Spec. Han vedblev at være Holmens Chef indtil 1657, da han blev afløst af Niels Juel, Sejrherrn fra Køge Bugt. I Aaret 1656 blev Prins Kristian hyldet som Tronfølger i Norge, og Christoffer Lindenov havde Befalingen over de Skibe, som i den Anledning blev udrustede. I Slutningen af denne Sommer havde han 5 Linieskibe, 3 Fregatter og 2 Smaaskibe under sin Befaling ved Danzig, for »at vaage over de danske Handelsinteresser«, eftersom Kong Karl Gustav havde stor Lyst til at gøre sig til Herre over denne Stad. Christoffer Lindenov var gift med Fru Dorthe Friis til Hesselager og Fru Anne Podebusk.

Det forannævnte Skifte af Aar 1640 blev efter kongeligt Paabud foretaget af Verner Parsberg til Lynderupgaard, Gunde Lange til Brejning, Tønne Friis til Hesselager o. fl. mellem Fru Helvig Kaas's og Hannibal Gyldenstjernes Arvinger. Fru Anne Kaas, der var en Broderdatter af den førstnævnte, fik den ene Del, og den anden tilfaldt Jørgen Marsvin til Avnsbjerg og Marsvinslund, som var gift med Fru Anne Helvig Gyldenstjerne, Datter af Mogens Gyldenstjerne til Søholm og Fru Sofie Rantzau; til ham havde de andre Arvinger solgt sine Rettigheder. Hovedgaardens Bygninger og Marker blev nu delte mellem Fru Anne Kaas, der

var Enke efter Albert Rostrup til Voergaard (i Hellum Herred), og Jørgen Marsvin. 1646 nævnes disse begge som Ejere af Restrup. 1651 ejede Ingeborg Skeel til Voergaard og Fru Maren Urup Halvdelen af Gaardens Bygninger, af Møllen og af Kirkerne, men solgte disse 96 Tdr. Hartkorn for 60 Rdlr. Tønden til Jørgen Marsvin. Denne sidstes Pengesager kom dog snart i Uorden. Han maatte 1655 sælge Avnsbjerg; hans Svoger, Niels Parsberg til Lynderup, der var gift med Fru Hiele Gyldenstjerne, hans Hustrus Søster, gjorde det ene Udlæg efter det andet for ham fra 1642 af, saa at Jørgen Marsvins Gæld til Svogeren i Aaret 1656 beløb sig til 8,450 Rdlr. Spec. og med Omkostninger til 8,680 Rdlr. For denne Sum blev Restrup med Mølle og Herlighedsret til to Kirker, af Hartkorn ialt 192 Tdr. til 60 Rdlr. Tønden, overdraget til Niels Parsberg som et brugeligt Pant. Samme Aar lod denne optage et Tingsvidne om, at Jørgen Marsvin, hans Frue, Børn og Folk, nemlig Gaardsfogeden, Ladefogeden, Pigen, Kusken, Stalddrengen, Foledrengen og Podemesteren, havde holdt Hus paa Gaarden og ingen anden fra 14 Dage efter Kyndelmisse og til den Dag, da Vidnet blev optaget, den 18. September.

I den Tid havde de drevet Gaarden, pløjet, saæt og høstet. 6 Aar senere var hans Krav steget til 12,707 Rdlr., og efter hans Paastand udnævnte i Januar 1662 Landsdommeren Lavrids Belov til Kjølskegaard to Ridemænd til at gøre ham Udlæg i Restrup, nemlig Jørgen Seefeld til Visborggaard, Befalingsmand over Dueholm Kloster, og Otto Friis

til Astrup. Ved at undersøge Forholdene fandtes det, at Restrups Bygninger var meget øde, Kirkerne, Sønderholm og Frejlev, meget brøstfældige, Avlingen ikke tilfulde dreven og Møllen, der skyldte 63 Tdr. Mel, øde. I sit Indlæg i Sagen ytrede Jørgen Marsvin, at han havde ødslet over 3000 Rdlr. paa Gaarden, opsat alle Kvister paa det søndre Hus, opført en Del af Ladegaarden, udredet i Brandskat og Afgift af Gaarden, foruden af Bøndergodset, 960 Rdlr., 100 Tdr. Havre, 80 Tdr. Rug og desuden Øl, Mad, Vin, Brændevin, Heste og mere. Han mente, at Niels Parsberg ej kunde drive Gaarden uden Bønder, da han selv ikke havde haft færre end nogle og treds Plove til at drive den med foruden sine egne Plove. Han haabede, at de dog ikke vilde kaste ham, Kone og Børn paa Møddingen, men lade dem sidde til Terminen, da han saa nok skulde skaffe Penge. Herpaa kunde Svogeren ikke gaa ind, og Ridemændene begyndte altsaa at taksere Ejendommen. De tog Gaard, Mølle og Kirker, ialt 192 Tdr. Hartkorn, til en Pris af 50 Rdlr. Tønden eller 9600 Rdlr. og Gaardens Bygninger til 800 Rdlr., 60 Tønder Rugsæd til 4 Rdlr. Tønden, 93 Tønder Byg til 4 Sletdalere Tønden, 124 Tdr. Havre til 1 Rdlr. Tønden, desuden 62 Læs Halm til 2 Mk. 8 Sk. Læsset og 350 Læs Hø til 1 Sletdaler Læsset, ialt Korn, Halm og Hø for 739 Rdlr., endvidere 61 Øxen for 28 Rdlr. Parret, 49 Køer og Kvier til 9 Sletdalere Stykket, 2 Tyre til 6 Rdlr. Stykket, en syg Ko til 4 Rigsdaler, 2 spæde Kalve 1 Rdlr., 76 Faar 1 Rdlr. Stykket, ialt for Kvæget 1327 Rdlr., hvilket udgjorde ialt for

Hovedgaard, Bygning og Besætning 12,706 Rdlr. Spec. 4 Mk. 8 Sk., saa at Niels Parsberg endnu fik 1 Mk. 6 Sk. til Gode. Som Ejer af Restrup udstedte hin sidste i Juli samme Aar et Forbud mod at gaa over hans Marker og Enge. Men det varede ikke længe, førend ogsaa han maatte bøje sig under Tidens haarde Tryk og pantsætte Gaarden med de samme 192 Tdr. Hartkorn til Christoffer Lindenov til Lindersvold, skønt hans Gæld til denne kun var 3000 Rdlr. Dette skete allerede i September 1664. Han vedblev endnu i nogen Tid at kaldes Gaardens Ejer og aflyste Aaret efter Vejen over Engen i Nørkær langs med Fjorden. I Anledning af Vejen fra Nørholm til Aalborg i samme Retning havde han Strid med Domkapitlet i Viborg og med Christian Urne og Axel Urne til Marsvinsholm. 1666 blev der afsagt den Landstingsdom, at han ikke kunde forme Bønderne denne Vej; men disse skulde holde den vedlige og ikke køre over Restrups Enge. I Marts 1669 var Niels Parsberg død, og hans Ejendomme blev da delte mellem hans Kreditorer, hvorved Præsten i Sønderholm og Frejlev, Hr. Niels Eskesen, for en Sum af 123 Rdlr. fik Anvisning paa en Del af Herlighedsretten til disse to Kirker, beregnet til 40 Rdlr. en Tønde Hartkorn, skønt de jo vare pantsatte til Christoffer Lindenov; flere andre fik ogsaa Del deri, og en af dem fik for 450 Rdlr. Udlæg i Møllen, der ligeledes var sat i Pant til Restrups ny Ejer.

Under Københavns Belejring havde Christoffer Lindenov ifølge kongeligt Paabud maattet optage paa egen Kredit store Pengesummer til Rigets

Tjeneste for at indkøbe Levnedsmidler og sende dem til Hofholdningen. Alt maatte selvfølgelig betales dyrt. Christoffer Lindenov maatte selv forstrække Riget med Udlæg. Senere blev det vel paalagt Skatmesteren, Hr. Hannibal Sehested, at godtgøre ham disse Udlæg; men i Aaret 1670 skal han endnu ikke have set en Daler.

Da hans Gaarde og Gods under Krigen var blevet aldeles ødelagt, saa at han, naar Skatterne blev udredede, næppe havde det nødvendige til at leve af, havde de mange Aars Renter tilligemed Kapitalens Opsigelse til forskellige Tider og Rets-sager med Omkostninger og Dommerpenge dette til Følge, at han blev stedt i formelig Nød. Han ansøgte da i Januar 1670 Kongen om at faa anvist en aarlig Sum til Afdrag paa sit Tilgodehavende, for at han nogenlunde kunde tilfredsstille sine Kreditorer, hvis forfaldne Renter nu endog havde naaet Kapitalens dobbelte Beløb. Sin Ansøgning ender han med de Ord, at han dog ej kan tro, at Kongen for hans lange og tro Tjenestes Skyld vil lade ham vorde aldeles ødelagt, og dette netop for hans Troskab og den af ham ydede Forstrækning til Staten. Nogle Dage senere blev det paalagt Kammerkollegiet at fyldestgøre en Del af hans Krav i Overensstemmelse med Ansøgningen. I April det følgende Aar havde Rentemesteren opgjort hans Regnskaber, og det viste sig da, at han havde til Gode 19,520 Rdlr. fra 1658 indtil Udgangen af 1661, dertil Rente af 5000 Rdlr. fra den sidstnævnte Tid 2775 Rdlr., ifølge Højesteretsdom og Officerernes Vidnesbyrd, Rente og Omkostninger endvidere 950 Rdlr., Resten

af sin Indtægt af Nykøbing Amt fra 1658 til 1661: 575 Rdlr., saa at hans Krav i det hele udgjorde 23,820 Rdlr., hvorfra dog skulde fradrages 577 Rdlr., som han skyldte i Admiralitetet ifølge Regnskab af 1668. Efter Kammerkollegiets Indstilling fik han i August Maaned samme Aar Kongetienderne af følgende Sogne og Byer: Ulstrup i Aars Herred, Gjerding i Hellum Herred, Ellidshøj, Svenstrup, Nibe, Veggerby, Buderup, Sønderup, Sulderup og Vokslev i Hornum Herred, Elling, Tolne, Sindal, Uggerby, Bindslev, Horne og Tornby i Torns Herred, Taars, Lyngby, Sejlstrup og Hestrup i Børglum Herred, Svenstrup, Skræm, Tranum, Lerup og Vesløs i Hanherred, Aastrup, Vindblæs og Ovdrup i Slet Herred, samt i Løgstør Birk 84 Huse af $\frac{1}{2}$ indtil 6 Skpr. Hartkorn, de fleste paa 3 Skpr., Egholms Land under Vor Frue Sogn i Aalborg 2 Gaarde og i Sønderholm Sogn og By 3 Gaarde, ialt 466 Tdr. 3 Skpr. 3 Fdk. $\frac{5}{7}$ Alb. Hartkorn til en Pris af 50 Rdlr. Tønden, hvilket udgjorde 23,317 Rdlr. 6 Sk. eller $10\frac{1}{2}$ Rdlr. 23 Sk. mere, end han havde til Gode, hvilken lille Sum han dog bagefter udredede.

Den Ejer, der næst før ham havde ejet Restrup, Jørgen Marsvin, var død i dette Aar, C. Lindenov fik sit Krav betalt. I det efter ham oprettede Skøde blev det fastsat, at hans Enke, Fru Anne Helvig Gyldenstjerne, skulde beholde Landgilden af Egholms Land og af de 3 Gaarde i Sønderholm Sogn og By, og at Budolphi Kirke skulde have Landgilden af 3 Gaarde i Hasseris By ligesom hidtil.

1673 købte Christoffer Lindenov 1 Gaard og

1 Gadehus i Sønderholm By af Hans Friis til Klavsholm og 2 Gaarde i denne By af Brødrene Hans og Christoffer Steensen og 1674 20 Halvgaarde i Hasseris, 11 Gaarde og 46 Huse i Kær Herred, Sundby Sogn og By og i Øster Hassing Sogn 5 Gaarde og 1 Halvgaard af Frederik Thuresen til Bremersvold, Stadøverste i København og Medlem af Krigskollegiet. Kongen havde Indløsningsret i alle de sidst nævnte Gaarde og Huse.

Den sidste Ejer af Ætten Lindenov var hans Søn, Kommerceraad Christian Lindenov, der i Aaret 1685 afhændede Restrup til Hans Frederik v. Lewetzau til Oxholm, Generalmajor til Hest. Gaardens Hartkorn var 112 Tdr., Herlighedsretten til Sønderholm og Frejlev Kirker, 48 Tdr.; men Begravelsen i den førstnævnte Kirke skulde vedblive at tilhøre Ætten Lindenov; endvidere medfulgte Restrups øde Mølle, der i sin Velmagt skyldte 60 Tdr. Miel, og i Sønderholm Sogn og By: 22 Gaarde, 1 Bol og 20 Huse; i Thostrup: 3 Helgaarde, 2 Halvgaarde og 4 Huse; i Frejlev Sogn: 2 Gaarde; i Vokslev Sogn: 1 Helgaard, 1 Halvgaard, 1 Bol og 1 Mølle; i Klestrup: 1 Gaard; i Uggerby Sogn: 2 Gaarde; i Hornum Sogn og By: 1 Gaard; Mølgaard: 1 Gaard; Kistrup: 1 Gaard; i Ellidshøj Sogn, Bundrup: 2 Gaarde, i Nørholm Sogn og By: 6 Gaarde, 5 Halvgaarde og 2 Halvbol; i St. Budolphi Sogn: 7 Gaarde og Herligheden af 2 »Kirkegaarde«; i Fleskum Herred, Gunderup Sogn, Flamsted By: 1 Gaard og 1 Mølle; og i Helligum Herred, Skørping Sogn, St. Ræbild By: 3 Gaarde. Hele Bøndergodset udgjorde 386 Tdr., » Skpr., 2 Fdk., $\frac{2}{3}$ Alb., og Skoven var paa 100 Svins Olden.

Sandsynligvis var det meget paa Grund af Pengetrang, at Christian Lindenov afhændede sin Fædrenegaard. Allerede før han solgte den, havde han pantsat nogle Kongetiender til Generalen, nemlig: Nørholm, Ellidshøj, Ovdруп og Svenstrup i Øster Hanherred, og disse blev efter hans Død, 1690, ifølge tidligere Domme udlagte til Lewetzau.

Christian Lindenov var altsaa den sidste af Lindenovætten, der ejede Restrup.

I de Lindenovers Begravelse i Sønderholm Kirke, til hvilken der er et Legatum, staar Christoffer Lindenov til Restrup og Christian Lindenov til Ugerslevgaard. Inskriptionerne er dog næsten helt usynlige og ulæselige (jævnf. Danske Atlas, Tome V.).

De Lewetzauere bliver Ejere af Restrup.

(1685—ca. 1811.)

HR. Christian Lindenov afhændede altsaa i Aaret 1685 Restrup til Hans Friederich v. Lewetzau til Oxholm, Generalmajor til Hest. Han var gift med Lucie Emerence v. Brockdorff. Selv efter at de havde købt Restrup boede de dog paa deres Hovedgaard Oxholm.

Om de Lewetzaueres Herkomst fortæller Sagnet følgende:

Stammefaderen for den lewetzause Familie var af svensk Herkomst. Han var General paa svensk Side i en Krig mod Danmark, mistænktes for Forrædderi og blev dømt til at brændes ved Helsingborg. Men da han til Hest blev ført til Baalet lykkedes det ham at undvige. Han flygtede til Øresund, og da han blev skarpt forfulgt, sporede han sin Hest ud i de fraadende Bølger og satte Kursen til Sjælland. Det lykkedes ham at komme over. Dog, Hesten var saa udmattet af den lange Svømmetur, at den brækkede sit ene Ben, da den kom i Land, hvorfor Generalen gav den Naadsensbrød paa det bedste af sine Godser,

Oxholm i Limfjorden, hvilket Kongen af Danmark skænkede ham.

Men Sagnet taler næppe Sandhed. Dansk Adelsleksikon fortæller, at Lewetzauerne oprindeligt er en mecklenborgsk Familie, hvilket snarere maa staa til troende, da der intet som helst Bevis kan gives for, at denne Familie har eksisteret og blomstret i Sverrig.

Friederich von Lewetzau døde 1696 og blev tillige med sin Frue, begravet i Oxholm Kirke, hvor der er opsat et pragtfuldt Marmorepitaphium over dem.

Deres Søn Christian Frederik v. Lewetzau arvede efter dem Restrup, medens en anden arvede Oxholm. Chr. F. v. Lewetzau var General og Ridder af Elefanten, blev dansk Greve 1751 og var gift første Gang med Christence Lindenov Rantzau, død 1734, og derefter fra 1735 med Sofie Hedevig Rantzau.

I denne Tid var der flere Godsejere Landet rundt, som oprettede Stamhuse af deres Godser.

Dette havde man begyndt paa i Tyskland og Frankrig, for at de store Godser ikke helt skulde splittes ad, og mange danske Herremænd efterlignede dem. Senere blev disse Stamhuse undertiden gjort til Fideikommisser.

Chr. F. v. Lewetzau oprettede 12. Marts 1756 et Stamhus af sine Godser: Restrup, Torstedlund, Aastrup og Overklit. De to sidste gik dog senere ud af Stamhuset og i Stedet for traadte Nørlund, Albæk og desuden en Gaard i København. Stamhuset var anseligt. Det havde 2,206 Tønder Hart-

korn. Restrup alene udgjorde den Gang 1,057 Tdr. -- Samme Aar, som det blev oprettet, døde Grev Lewetzau i April 1756.

At faa Stamhuset oprettet havde i hans sidste Aar været ham et og alt. Han tog alt, hvad han kunde faa med. Undertiden fór han vel ikke frem paa lige lovlig Maade eller anvendte lige lovlige Midler til at udvide og betrygge disse sine Gaarde. Tillige var han i travl Virksomhed med at bygge. Han opbyggede saaledes Restrup og byggede den nuværende Hovedbygning. Det gik stundom ud over Bønderne. Og Tiden førte det med sig, at Herremanden var enevældig, og de maatte trælle haardt.

Eftertiden har da heller ikke undt ham Fred i sin Grav.

Ved Senhøsttide, naar Fuglene samler sig, naar Vildænderne rejser og Gæs gaar i Hav, eller naar som helst der er Sus i Luften, og Nattens Aander hersker, da har det hændt, at mangen en Himmelbo i denne Egn mellem Nørlund, Albæk, Restrup har korset sig ved Vej og Sti, mens Stamherren i sin sorte Vogn ham kørte vildt forbi. Thi alt kan udmales i Fantasien! — Dog ogsaa inde i Restrup Hovedgaard skal han stundom drive sit Uvæsen.

Hvorledes det nu end maa forholde sig med hans Salighed, saa fortæller de historiske Vidnesbyrd videre følgende:

Efter Grevens Død besad hans Enke Stamhuset til hun døde 1775.

Ifølge Stamhusbrevet gik det nu over til Iwer Rosenkrantz Lewetzau, en Søn af Frederik Christian Rosenkrantz til Rosenholm og Rygaard og

Fru Dorthé Reedtz, hvis Moder, Fru Lucie Emerence v. Lewetzau, var en Datter af Grevens Broder, Generalløjtnant Theodosius v. Lewetzau og Sofie Hedevig v. Grabow, der fik Oxholm, da Greven arvede Restrup. Iwer Rosenkrantz var født 1749, fik i December 1775 Patent paa Navnet Rosenkrantz-Lewetzau, blev Kammerherre og ægtede 1779 Komtesse Juliane Sofie Wedel, der døde meget ung i en Alder af 20 Aar, den 5. April 1783. Hun faar den Omtale af Efterverdenen, at »hun var gudfrygtig, dydig, godgørende, venlig, yndig, ydmyg, elsket og æret af alle i alle Handlinger, ædelmodig i al Omgang, endogsaa for de laveste i Bondestanden, behagelig«. Hun var Medstifter af et Kapel paa Restrup, der blev indviet 3 Maaneder efter hendes Død. Hr. Iwer flyttede det fra Nørlund til Restrup, men skal have gjort det langt behageligere, end det var før.

En Præst og gammel Skribent, Sognepræst til Nørholm og Restrup, Søren Møller, har i et Skrift, han har samlet og udgivet og som hedder: »Efterretning om det paa Stamhuset Restrup oprettede og af Hr. Biskoppen over Viborg Stift, den 2. Julii 1783, højtidelig indviede Capel«, højtidelig fortalt om Indvielsen.

Bogen er tilegnet Capellets Stifter, Højvelbaarne Hr. Iwer Rosenkrantz-Lewetzau til Stamhuset Restrup, Ridder, deres Kongl. Majestæts Kammerherre og Assessor i Højeste-Ret.

Hr. Søren Møller begynder først med et Digt til Hr. Iwer Rosenkrantz's Ære:

Naadige Herre!

Udvalgte Mand! Guds Kirkes sande Ven!
 Min Tilskrift ville De, Høistværdig Dem tilegne!
 Tag Bladet, og et nyt Takoffer hen —
 Ei blot paa mine, men og hver retsindigs Vegne!

Capellet blev — dets Høitids-Dag forsvandt;
 Men Mindet evig skal i Hjerterne indpræges;
 Den Glædes-Graad ved Vielsen, som randt,
 Skal blandes med mit Blæk, og Sten skal selv bevæges«.

Der er femten lange Vers. Det sidste lyder saaledes:

»Vidd sikker gaar, og Vismands Sprog er let,
 Naar Lærling raver og Undseeligheden famler;
 Men Rosenkrantz tildeler hver sin Ret,
 Den første Taler og den bange Eftersamler«.

Hr. Møller fortæller nu videre i Indledningen om, »hvorledes Hr. Kammerherre Rosenkrantz-Lewetzau med Frue, begge gennemtrængte af Religionens Følelse og i glad Taknemlighed over Forsynets dem saa rundelig tildelte Gaver, havde fattet det Forsæt at hellige Gud et Offer og lade indrette et nyt Capel paa Hovedgaarden Restrup til et bekvemt Forsamlingssted for Guds-tjenestens Holdelse. Efter at have paa allerunderdanigst Forestilling erhholdet dertil Kongelig allernaadigst Samtykke ved Bevilling af 19. Maj 1782, at samme skulde henregnes som et ordentlig Annex til det tilgrænsende Nørholm Sogn, og af Præsten sammesteds forsynes med Prædiken og Gudstjeneste hver Søn- og Helligdag for Stedets høje Herskab, og i Højstsammes Fraværelse Betjenterne og Arbejdsfolkene sammesteds med øvrige Afbyggere paa Hovmarken. — — Efter Kammerherrens Hjemkomst fra København om Sommeren 1782 toges der straks fat paa Opførelsen af Capellet, men først næste Sommer 1783

blev det færdig. Der manglede nu kun Indvielsen, for at det kunde tages i Brug. Denne foregik paa nedenstaaende ceremonielle Maade.

»Efter Anmodning til Stiftets Biskop, Hans Høiædle Høiærværdighed, Hr. Doctor Tetens, blev under Guds Naades Bistand d. 2. Juli 1783 fastsat til denne Højtidelighed; en Dag, der for sin Sjeldenhed og dens efterladte velsignede Indtryk er endnu hos enhver opmærksom kristelig tænkende Tilskuer og Tilhører i levende og frugtbar Erindring. En mærkelig Dag i Naadens Rige, en Dag bedre end ellers Tusinde. — Dagen, som Herren gjorde, at vi skulde frydes i ham, men tillige en dejlig Dag i Naturens Rige, en blid og blank Sommerdag, da Himlen med kraftigst Solskin, lutret Luft, majestætisk Stille, usædvanlig Varme, ublandet Dunstkreds, syntes at tilsmile Forretningen og den forsamlede talrige Skare Ynde og Bifald, at love Fred paa Jorden og i Menneskene en Velbehag.

Efterat Hans Høiærværdighed Hr. Biskoppen om Aftenen den 30. Juni var ankommen til Restrup, og ej befandt sig i de bedste Sundhedsomstændigheder, træt paa Legemet, sysselsat paa Sindet, med Tænkekraften anspændt og henvendt paa den forestaaende vigtige Forretning, holdt han sig den følgende Dag over i stille Enrum i de for ham anviste Værelser, udbedende sig Kraft af det Høje og Forbøn af alle Veltænkende med Pauli Ord: Beder for mig, at Ordet maa gives mig i min Munds Opladelse med Frimodighed.

Samme Dag ankom til Restrup en Del af de tilgrænsende Herskaber, som efter at være bleven modtagne med den for deres Stand passende Agtelse, og med den Hr. Kammerherren særegne Tække og et glad Ansigt, der følger med ethvert godt Hjertes Forsæt, blev De af bemeldte høje Vært mod Aftenstunden indbudte til et usædvanligt rørende og tankefuldt Optrin. Et Gæste-

bud for Sindet, jeg mener, en andægtig Bedestund i Capellet, en stille Aftenandagt paa denne Forberedelsesdag. Et Foretagende, der gør Hans Stand og Religionen lige saa megen Ære, som den geraadede enhver, der havde den Lykke at bivaane samme, til sand Velsignelse, hjertelig Opbyggelse, dyb og uforglemmelig Erindring, en Ydmygelse, der gør Vedkommende dobbelt stor i hans Underhavendes Øjne. — — — — —

Saasnart Indvielsesdagen kom, fandt Hans Højærværdighed, Biskoppen sig ved Guds Naade, under Bøn og Tillid mærkelig styrket, at gaa denne betydelige Dags Byrde og Hede i Møde.

Fra Morgenen af forsamlede sig efterhaanden, foruden de allerede nærværende Herskaber fra Oxholm, Willestrup, Gudumlund etc., en anelig Skare Tilhørere af alle Stænder, især fra det nærliggende Aalborg, hvoriblandt Hr. Stiftsbefalingsmand Lewetzau, Hr. Kammerherre og Oberst v. Moltke og Hans Højærværdighed Hr. Biskop Studsgaard, med flere Rangspersoner og andre af Civil, Militær og Gejstlig Stand, desuden et talrig Cleresie fra omliggende Egne, og deriblandt de af Hornum Herreds Præster, som paa Embedsvegne forud af Hr. Biskoppen var tilsagte, at assistere ved Indvielsen. Medens der blev ringet med Klokkerne, forføjede hans Højærværdighed Biskoppen sig, geleidet af de assisterende og i fuld Ordensdragt klædte Præster, til det Sted i Capellet, hvor han lod sig iføre sin biskoppelige Prydelse og den ved Indvielsen brugelige højtidelige Korakaabe; da imidlertid de fornemste Rangspersoner med deres Damer, anførte af Hr. Kammerherren, der havde Fru Geheimeraadinde Lewetzau ved Haanden, indtog de for dem bestemte Pladser i Herskabets Sidestol, medens den øvrige talrige

Forsamling af Tilhørere tog Plads i de indrettede Kirkestole, og en Mængde af Godsets Almue og Gaardens Tjenere, som Stolene ikke kunde rumme, opfyldte Gangen inden og udenfor.

Saasnart det ringede sammen, knælede Hr. Biskoppen for Alteret, og Herredspræsterne, 6 i Tallet, ligesaa nedenfor ved Knæfaldet, hvorpaa Stedets Sognepræst traadte frem og læste i Kordøren«.

— — — — —
 Saavidt ordret Hr. Søren Møller. Vi har dog tilladt os at oversætte hans gamle Dansk paa mere letlæselig nyere Dansk, men dog beholdt hele den gamle Stil, fordi den i sig selv foruden Stoffet er talende Vidnesbyrd fra hine Tider.

Hele Indvielsen forløb i det hele som en almindelig Gudstjeneste: Oplæsning i Kordøren, Salme, Læsestykke af Bibelen, igen en Salme, og S. St. Theol. D. og Biskop over Viborg Stift, Peder Jacobsen Tetens traadte frem og holdt Indvielsestalen over Math. 18. V. 20.

Talen, der er gengivet i ovennævnte Skrift, er paa 66 tættrykte Sider.

Efter denne Indvielsestale holdt Sognepræsten Søren Møller sin Tiltrædelsesprædiken, hvilken ligeledes er gengivet i Skriftet og er paa 65 tættrykte Sider.

Hele Ceremonien varede ca. 5 Timer.

»Da saaledes alting i den ønskeligste Orden var fuldendt, begav de forsamlede Herskaber, tilligemed Hr. Biskoppen, øvrige Standspersoner, Præsteskabet og andre indbudte, honnorte Folk sig ind i Herskabets Værelser, for at tage Del i den til Dagen anrettede standsmæssige Beværtning i den store og anselige, skønt endnu ikke ganske færdige Spisesal. Siden ud paa Eftermiddagen blev der, ved Indbydelsen af Naturen og det angennemme Vejr, promeneret af de Lysthavende i den ved Restrup anlagte nye Have og i den tilgrænsende og med Alleer gennemhugne

Skov, hvor et om nogle Aar formodentlig fuldendet Værk allerede vises for et skønsomt Øje i sit spæde, fremspirende Anlæg; hvorpaa de fleste mod Aften begav sig hjem, inderlig rørte over at have bivaanet en Akt, som de fleste kun een Gang i deres Livstid kan vente at se, med taknemlige Følelser mod Forsynet, og med glade Ønsker over den gudfrygtige Stifter, der lod Folket fare til deres Pauluner, glade og vel til Mode over det Gode, som Herren havde gjort sit Folk«.

Denne Indvielsesceremoni tegner klart den Tids Aand og Tone i de gejstlige Kredse. Den maa være interessant for vor Tid at læse. Derfor har vi taget saa meget med og bredt os saa vidt, som vi har gjort.

Naar man fra Korridoren og Forværelset i Restrup Hovedbygning gaar tilhøjre gennem den store Sal, kommer man til en lang, lys og rummelig Gang, der fører ind til et større Værelse: Kapellet, det vil sige det Sted, hvor Kapellet før var, thi nu findes der ikke noget Kapel med dertil hørende religiøse Handlinger paa Restrup. Men i sin Tid har dette Værelse altsaa afgivet Rum for og udgjort Kapellet. Efter en gammel Beskrivelse, kan vi nogenlunde forestille os, hvorledes det da saa ud.

2 Rader Stole for begge Køn, 7 paa hver Side, foruden Degnens og Organistens var anbragte paa begge Sider af Væggene fra Døren og opad mod Alteret. Stolene var malede med Perlefarve. Paa hver af de øverste Stolerader var anbragte forgyldte Knapper eller en Slags Gitter, som skulde gøre Skel mellem Kapellet og Koret. Alteret stod midt for Kirkegangen mellem to lyse Vinduer og havde en smuk Altertavle, et

Maleri forestillende Jesu Nadver, indfattet i en bred og stærk, forgyldt Ramme med afrundet Overdel og en Glorie foroven. Alteret var prydet med et kostbart Altertøj, dækket af Fløjl, indfattet med haandbrede, ægte Guldgaloner og Iver Rosenkrantz-Lewetzaus og Frues Vaaben i Midten, virket med massiv Guldtraad eller stærk ophævet Perlestikkerarbejde. Messehaglen var ligeledes prydet med Guldgaloner og havde et ophævet, guldindvirket Crusifix midt paa Ryggen. Alterdugen var indfattet med Kniplinger af fileret Arbejde, $\frac{1}{4}$ Alen brede, syet af Kammerherrerinden selv. Paa Alteret stod to forsøvede Lysestager og en moderne, forgyldt Sølvkalk. Paa den venstre Side af Alteret øverst i Kapellet i det ene Hjørnes Afrunding fandtes Prædikestolen, udstoppet og belagt med rødt Fløjl og indfattet i Guldgaloner af samme Slags som paa Alteret. I det modsatte Hjørne og Runddel paa den anden Side af Alteret stod Skriftestolen, malet og udskaaret som Prædikestolen og forsynet med røde Silketøjsgardiner foroven samt en med Damask overklædt Knæeskammel forned. Døbefonten var et stort, smukt Sølvbækken, indlagt i et Træpostement, udarbejdet i Form af en Vase eller Urne. Nederst i Kirken i en Nische i Muren stod et Positiv med Pedal, der spilledes under Gudstjenesten, og som, da Kapellet blev oprettet, spilledes af en ung Tonekunstner paa kun femten Aar, der dog spillede til alles Tilfredshed. — Under det gibsede Loft hængte en Glaslysekrone med mange Arme, ligesom der overalt paa Stolekanterne og ved Murens Sider fandtes Messinglysearme, hvori tændte Lys

opstilledes ved den sædvanlige Aftenbøn. — Paa Kapelmurenes forskellige Sider hang fire Malerier, bibelske Stykker i forgyldte Rammer og stort Format, strækkende sig fra Gesimsen af Loftet til Fodpanelet, og forestillende henholdsvis Kristi Himmelfart, Korsfæstelsen, Isaks Ofring og Jesu Aabenbarelse efter sin Opstandelse for Maria Magdalene. Endnu et femte Maleri, forestillende den bodfærdige Synderinde, hang over Positivet. — I en Kuppel paa Taget hang to Klokker, hvorpaa der ringedes af Vægteren paa Gaarden til Prædiken og Aftenbøn. — — Ved Siden af Kapellet lige for Koret var en for »Herskabet og andre Standspersoner« indrettet lys og rummelig Afdeling med Flyttestole og aaben Udsigt til alle Kapellets Sider, afskilt fra dette ved en lav Skillerumsvæg. Heri var opstillet et Monument af Træ, dog med smuk Arkitektur. I Midten af Monumentet var indsat Kammerherrens og Frues Portræter i ovale Rammer, stærk forgyldte og udarbejdede, udført af en Hr. Juul i København, der i sin Tid var meget berømt for denne sin Kunst. Under Portræterne fandtes vedhæftede Inskription med forgyldte Bogstaver i Lapidarstil til Erindring dels om Kapellets Indvielse, dels om Kammerherrerrindens Dødsfald. Monumentet med Inskription findes nu paa en Sidevæg ud for det oprindelige Kapel. Dette Kapel er forlængst nedrevet og omdannet til en almindelig Stue.

Øverst paa Spidsen af Monumentet ses det Rosenkrantz-Lewetzauske og Wedel-Wedelborgske Vaaben i Medaljon. Nedenunder Portræterne staar: »Næst Gud . . .« (Se iøvrigt det Bogen vedhæftede Blad.)

Fire Aar efter sin første Hustrus Død indgik Hr. Iwer Ægteskab med Sofie Margrethe Birgitte Moltke, død 1792. Selv døde han i Aaret 1787, men Sagnet i Folkemunde vil ikke tildele ham nogen helt naturlig Død.

Sagnet fortæller saaledes:

Paa Herregaarden Store Restrup boede der engang for mange Tider siden en fornem Greve, om hvem det fortælles, at han paa en Rejse til København indlod sig i en Sømmensværgelse mod Kongens Liv. Da Loddet faldt paa ham, at han skulde dræbe Kongen ved Gift, blandede han et Pulver, han havde skjult hos sig, i en Kop Chokolade, hvilken han præsenterede Kongen. Men Kongen havde lagt Mærke til, hvad der var sket, og bød derfor Greven selv at drikke Chokoladen, hvilket Greven maatte gøre, da han ikke kunde undgaa det. Men han vidste, hvad der fulgte, og for om muligt at naa til sit Hjem, forinden han døde, satte han sig straks i sin Vogn og lod Kusken køre til Nat og Dag uden Ophør. Da han kom til Restrup, og man lukkede Karetøren op, var der endnu noget Liv i ham, men han døde, inden man fik ham lagt i Seng. Han ligger nu begravet i Sønderholm Kirke i en Marmorkiste, men uden Hjerte, thi da han var død uden Sakramente, skete det om Morgenen, førend han blev begravet, at tvende fæle Skikkelser med Horn udrev hans Hjerte og fortærede det, og disse Skikkelser saas ogsaa at følge i nogen Afstand efter Ligtoget, da han blev begravet. Ligvognen blev trukken af seks sorte Heste, men da disse skulde trække den opad en

Bakke midtvejs mellem Gaarden og Kirken, stejlede de og gjorde sig ubændige, indtil en af Præsterne, den kloge Hr. Blok, udsagde nogle Ord paa Latin, hvorved alt igen blev bragt i Rigtighed. Endnu høres hver Nytaarsnat en bedrøvelig Sukken og Klagen i Marmorkisten, derpaa følger en Susen og Brusen i Kirken, som om den skulde falde ned; men Klokkeren 1 ender denne Ufærd med en Hvirvelvind eller undertiden endog med et Tordenskrald.

— — — — —

Sagnet har sikkert Ret i, at Hr. Iwer har været med i en Sammensværgelse mod Kongens Liv (Kong Kristian den Syvende) og prøvet paa at forgive ham, men at han, da Kongen mærkede Uraad, blev tvungen til selv at drikke Giften. — — — Ude i Kæret nord for Restrup skal Hr. Iwer have begyndt paa at bygge en Avlsgaard, da han pludselig døde, og hans Byggevirksomhed saaledes blev standset. Den paabegyndte Avlsgaard blev ødelagt af hans Eftermand. Siden den Tid skal han ogsaa her have spøgt og ikke undt Gaardens Folk Ro, vel sagtens af Vrede over, at hans Bygning blev nedrevet og hans Værk ødelagt. Ofte blev Studene jagne ud af Folden om Natten, saa at ingen Røgter vilde ligge i Kæret.

Ogsaa inde paa selve Hovedgaarden skal han af og til have drevet sit Uvæsen. Om Aftenen kom han kørende, saa at Folk løb til i den Tanke, at Fremmede nærmede sig. Undertiden var der ogsaa Ufærd i Staldene, og Studene slog sig løse.

Har saaledes Hr. Iwer ikke gjort lidet Fortræd, saa har det modsatte været Tilfældet med en god

Aand, en hvid Dame, der ogsaa har haft Tilhold paa Gaarden. Dog ved man ikke synderlig andet om hende, end at hun elsker Børn og undertiden bøjer sig over smaa, sovende Piger og kysser dem. Hun har især haft sit Tilhold i et Værelse ved Siden af den gamle Havestue. — — — — —

Man ser, at St. Restrup har sine Spøgelseshistorier som enhver anden virkelig gammel Herregaard. De blev til i en Tid, hvor Overtro fyldte Hjerne, og Mørkets Aander havde stor Magt i den menneskelige Fantasi. Der kunde være trist i de gamle befæstede Herregaarde, i de store, dragne Stuer, hvor Lyset sparsomt faldt ind gennem de knappe Blyvinduer. Var der ikke Fest, og var der ikke Angreb, da var der tyst og dystert, især naar Herren og hans Svende var i Leding, da kunde enhver underlig Lyd i Skumringen som i Nattens Mørke rejse Spøgelser af Fortids Grav, thi saavel Adelen som den almene Almue var hildet i Overtro. Fra Vuggen til Graven omsluttedes Sindet af Varsler og Syner fra det hinsidige. Man søgte ikke efter en naturlig Aarsag, nej, man undersøgte slet ikke, men gav det meste af alt særegent, Sjælens Øje syntes at se, en overnaturlig Forklaring. Rester af ældgammelt Hedenskab levede sit stille Liv i Hjerterne og er kun langsomt vejet for Avisernes Raslen og Dampmaskinernes Fløjten.

Hr. Iwer Rosenkrantz-Lewetzau havde ingen Børn til at arve Godset efter sig. Ved hans Død tilfaldt derfor Stamhuset en Sønnesøn af Grevens

Søster, Emerence v. Lewetzau, i hendes Ægteskab med Johan Otto v. Raben. Den ny Stamhusbesidder, Siegfried Viktor v. Raben fra Aalholm fik i Oktober 1787 Patent paa Navnet: Raben-Lewetzau. Denne Siegfried Viktor v. Raben fra Aalholm, Stamherre til Restrup, er altsaa Stamfader for den Raben-Lewetzauske Gren af den Lewetzauske Familie. Senere hen blev S. Viktor Raben-Lewetzau Gehejmeraad, Kammerherre og Storkors af Dannebrog. Han var gift med Komtesse Antoinette Elisabeth Holstein fra Lethrabort. Under denne Ejer nedlagdes Stamhuset ifølge Bevilling af 21. Maj 1811. I Stedet for traadte en Fideikommiskapital paa 380,000 Rdlr. Kurant. Denne Sum blev senere omskrevet til 109,000 Rdlr. Sølv.

Restrup blev derpaa solgt som fri Ejendom til Stamhusbesidderens Broder, Frederik v. Raben, der igen afhændede den til Johan Mikael Neergaard.

Som Sønderholm Kirke huser de Gyldenstjerner og de Lindenovers Begravelse, saaledes huser den ogsaa en Lewetzausk, som tillige er den største. Den findes i Taarnet og er indrettet 1735 af Greve Lewetzau. Her staar i en Marmorkiste hans første Frue, Christence Lindenov Rantzov, født 1686, i Ægteskab med Greven i 30 Aar, død 1734, 48 Aar. I en anden Marmorkiste hviler selve Hr. Christian Friederich Lewetzau, Ridder af Elefanten, Gehejmeraad og General, Herre til Restrup, Albek, Torstedlund, Nørlund og Aastrup død 1756, 74 Aar.

St. Restrup bliver privat Ejendom med hyppigt skiftende Ejere.

DE Forhold, under hvilke Landbostanden levede i Perioden efter Aaret 1813, var ikke lyse. Statsbankerotten, Handelens fuldstændige Standsning under den europæiske Krig og flere andre Omstændigheder havde bragt Uorden i Ejendomsforholdene. Fattigdom, Nød og Elendighed herskede saa at sige i alle Samfundsklasser. Hertil kom, at der i Aarene 1816, 17, 18 var stor Misvækst Landet over og særlig i Jylland. Jorderne, der blev meget daarligt dyrkede, gav i de Aar næsten slet ingen Afgrøde. Bønderne kunde som Følge heraf hverken svare Skatter eller Afgifter, ja ikke engang med deres udhungrede Heste forrette Hoveriet paa Herregaarden. Herregaardens Avling, der selvfølgelig ogsaa var daarlig, blev derved ogsaa slet besørget, ja endogsaa ganske forsømt. Kvæget gav ingen videre Indtægt. Det led af Sult og forskellige Sygdomme, ja, endog ligefrem Pest, raserede mellem det.

Dertil kom det hele forkvaklede Pengevæsen. Det hele fremkaldte en Tilstand, der økonomisk set var ret forvirret. Det hændte mangan en Mand i

de Tider, at han gik i Seng om Aftenen som velhavende og vaagnede om Morgenens som en fattig Stodder. Selvfølgelig gik det ud over alle Samfundsklasser, ogsaa Bønderne, men værst farne var vel nok de mest velhavende, særlig de store Jordbesiddere: Godsejerne.

De skulde have Penge ind af Bønderne for at betale deres kongelige Skatter, men fra Bønderne kom ingen Penge, og saa blev Følgen den, at de heller ikke selv kunde betale. Saa kom Herredsfogden med sin Fuldmægtig og Sognefogder for at gøre Udpantning, og kunde Godsejeren ikke sælge Gaarden, saa maatte han ofte gaa fra samme, fra en Gaard, som ellers under andre Forhold kunde have været ret betryggende i økonomisk Henseende.

Disse Forhold gjorde sig ogsaa gældende paa St. Restrup.

Landbrugskrisens Afslutning falder i Tyverne. Efter denne steg Prisen paa Jorden uafbrudt i de følgende 50 Aar, i Begyndelsen langsomt og jævnt, men i Tredserne og Halvfjerdsenerne i et meget hurtigt Tempo. For Landmændene var denne Tid gylden. Der var rigelig Arbejdskraft til Raadighed de fleste Steder, og Arbejdernes Lønfordringer var meget beskedne, medens Priserne paa Landbrugsprodukter naaede en Højde, der ikke før havde været kendt her i Landet.

Men Firserne bringer et pludseligt Omslag. De danske Landmænd fik Konkurrenter paa Verdensmarkedet. Det medførte et stærkt Prisfald paa Landbrugsprodukter og en Synken af Jordværdien.

Samtidig begynder der en stærk Bortvandring til Byerne og oversøiske Lande, som stadig, om end i de senere Aar i lidt mindre Grad, er blevet fortsat.

Den gunstige Situation, der var skabt i Halvfjerdserne, blev forandret totalt. Mange Jordejere kunde ikke bære det dobbelte Tryk af de faldende Priser paa Landbrugsprodukter og de stigende Byrder paa mange andre Omraader. Mangfoldige Landejendomme, der var købt til de høje Priser, som herskede i Halvfjerdserne, kom derfor til Tvangsauktion i Løbet af Firserne og Halvfemserne.

Men Forholdene var dog ikke paa langt nær saaledes som under Landbrugs krisen i Tyverne. — St. Restrup blev solgt til et Konsortium.

Priserne paa Landbrugsprodukter blev igen opadgaende, men variable. Dog, Vanskeligheden ved at skaffe Arbejdskraft til de store Gaarde var og er stadig blevet større.

Husmandsorganisationerne forlangte mere Jord til sig og sine. Hvad Under da, at mange Herregaarde blev formindskede, at megen af den Jord, der tilhørte de store Gaarde, blev udstykket. — —

Alle disse her forannævnte Forhold har gjort sig gældende overfor St. Restrup. Vi har taget dem i ét Billede og givet dem i ét Resumé, fordi de derved bliver klarere og forstaaeligere end ved at fordeles brudstykkevis, hvor det nu kunde passe mellem de følgende Meddelelser.

Restrup blev altsaa solgt som fri og privat Ejendom til Frederik v. Raben. Længe ejede denne dog ikke Gaarden. Kort efter solgte han den til Johan Mikael Neergaard, som dog efter

nogen Tids Forløb saa sig nødsaget til at gøre Opbud. Det Lewetzauske Fideikommis maatte nu atter overtage Ejendommen, som derpaa blev solgt til den frisindede jyske Stænderdeputerede, Avditør Roulund, der i sin Tid var meget bekendt og ogsaa skattet blandt Almuen.

Under denne Ejer udgjorde Hovedgaarden — ifølge Restrups Jordebog for Aarene 1839—40 — 105 Tdr. 1 Skp. 3 Fdk. Ager og Engs Hartkorn. Gaarden blev dreven af Ejeren selv; men Mejeriet, 170 Køer, var bortforpagtet for $12\frac{1}{2}$ Rdlr. r. S. for hver Ko. 1833 blev Hovedgaardens Bygninger efter en ny Vurdering brandforsikrede for 52,600 Rdlr. Sølv. Restrups Vandmølle var bortforpagtet paa 10 Aar fra 1. November 1830 at regne, mod 400 Rdlr. Sølv i aarlig Afgift, Skatter af Hartkornet, 1 Td. 4 Skp. 3 Fdk. Mølleskyld, og Møllens og de andre Bygningers Vedligeholdelse. Bøndergodsets hele Ager og Engs Hartkorn var 589 Tdr. 6 Skp. » Fdk. $2\frac{1}{4}$ Alb., hvortil kom umatrikuleret Hartkorn 3 Tdr. 1 Skp., Mølleskyld 1 Td. » Skp. og 2 Fdk. og Skovskyld 2 Tdr. 2 Skp. De aarlige Indtægter af Godset var i Korn 22 Tdr. $3\frac{1}{4}$ Skp. Rug, 218 Tdr. $1\frac{3}{4}$ Skp. Byg, 146 Tdr. $5\frac{1}{4}$ Skp. Havre og i Penge 646 Rdlr. $29\frac{1}{2}$ Sk. Sølv og 73 Rdlr. Sedler; Smaaredsel 23 Lam, 29 Gæs, 48 Høns og 920 Æg, og desuden ydedes der 1451 Ugedage og 408 særskilte Dage om Aaret. Hele Assurancesummen for Hovedgaarden, Bygningerne paa Godset og Kirkerne var 139,340 Rdlr.

De Gaarden tilhørende Kirke- og Kongetiender udgjorde:

1. Matrikuleret Hartkorn, enkelt Tiende:

Sønderholm Sogn..	12	Tdr.
Frejlev Sogn	12	—
Nørholm Sogn.	48	—

Ialt 144 Tdr. matrikuleret Kirke- og Konge-
tiende Hartkorn.

2. Tiendeydende Hartkorn, enkelt Tiende:

Sønderholm Sogn	235	Td.	2	Skp.	2	Fdk.	1 ^{1/2}	Alb.
Frejlev Sogn.	79	—	»	—	1	—	1	—
Nørholm Sogn..	250	—	5	—	3	—	1	—

Ialt 1130 Td. 1 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. tiende-
ydende Hartkorn.

Af disse Tiender svaredes der i uforanderlig
aarlig Afgift af 880 Tdr. 4 Skp. tiendeydende
Hartkorn: 98 Tdr. 7 Skp. 1^{1/2} Fdk. Rug, 217 Tdr.
» Skp. 1 Fdk. Byg og 296 Tdr. 7 Skp. ^{1/2} Fdk.
Havre.

Af Gaarden Klitgaard i Nørholm Sogn blev
der ydet 72 Rdlr. 4 Mk. 9 Sk. i Penge, nemlig 28
Tdr. 3 Skp. ^{1/2} Fdk. Byg efter Kapitelstakst 2 Rdlr.
3 Mk. 6 Sk. for 1 Td. I Kærven ydedes Afgiften
af 249 Tdr. 5 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. foruden en Del
fast Afgift i Korn og Penge. Ialt blev der ydet i
fast Korn- og Pengeafgift: 106 Tdr. 5 Skp. 1^{1/2}
Fdk. Rug, 234 Tdr. 3 Skp. 3 Fdk. Byg og 310 Tdr.
3 Skp. 2^{1/2} Fdk. Havre og 199 Rdlr. 5 Mk. 7 Sk.
Den halve Kvægtiende indbragte 33 Rdlr. 5 Mk.,
medens den anden Halvdel tilhørte Præstekaldet.
Fiskeriet i Limfjorden gav en aarlig Indtægt af 500

Rdlr. — Præsten i Sønderholm havde i Kraft af en Underrettsdom 18 Tdr. Byg aarlig i Godtgørelse for Nørholm Sogns halve Kirketiende.

Efter Roulunds Død i Marts 1845 ejede hans Enkefrue Gaarden indtil 1847, da hun solgte den med al dens Hartkorn, 3 Kirker og Kongetiende, samt 900 Tdr. Land Bøgeskov af Rold Skov til cand. jur. Th. J. A. Møllerup for en Købesum af 280,000 Rdlr.

Fiskeriet i Limfjorden solgtes for 10,000 Rdlr.

Møllerup begyndte at udstykke det anselige Gods. Skovene solgte han til Staten for 23,000 Rdlr. Ligeledes solgtes og udstykkedes 70 Bøndergaarde til en gennemsnitlig Pris af 2000 Rdlr.; men trods al denne Udstykning og Bortsalg af Godset maatte Møllerup faa Aar efter, at han havde købt Gaarden, forlade den.

Han havde skrevet en falsk Obligation paa 10,000 Rdlr. For at undgaa at falde i Rettens Hænder maatte han skyndsomst flygte fra København til England, derfra til Hamburg, hvor han til sidst blev fanget. Straffen blev Tugthuset, hvor han døde ca. et halvt Aar efter.

Hovedgaarden og det øvrige Gods, bl. a. 120 Huse og Tienderne, blev derpaa afhændet til Hr. Schønau for 170,000 Rdlr. Men Schønau fik dog aldrig Skøde paa Ejendommen, da han ikke overholdt Købekontrakten. Han sad i tre Aar og betalte hverken Renter eller Afdrag. Da blev baade hans og Møllerups Bo taget under Skiftebehandling, og 1851 blev Gaarden stillet til offentlig Auktion. Hovedgaarden — med Undtagelse af 550 Tdr. Land

Eng, der blev solgt til et Interessentskab — og Bøndergodset, ialt 2300 Tdr. Land, blev købt af Stemann, senere Hofjægermester, for en Købesum af 105,000 Rdlr. medens Tienderne og Resten af Godset, ca 500 Tdr. Land, blev afhændet til Overkrigskommissær Christensen for 30,000 Rdlr., hvilket sidste senere igen gik over paa andre Hænder.

Den ruinerede Hr. Schønaus Skæbne har ikke været meget bedre end hans, der før ham ejede Restrup. Schönau skal nemlig have endt sine sidste Dage i et Hus ude paa Ahlheden.

Restrup havde, da den blev stillet til Auktion 1851, 393 Tdr. Ager og Engs Hartkorn, hvoraf selve Gaarden 96 Tdr. 6 Skpr. 2 Fdk. $1\frac{1}{4}$ Alb. Godset var 54 Fæstegaarde med 258 Tdr. 3 Skpr. 2 Fdk. $2\frac{3}{4}$ Alb. og 1 Arvefæstegaard med 5 Tdr. 2 Skpr. 2 Fdk. $\frac{3}{4}$ Alb. og 96 Huse med 33 Tdr. 1 Skp. 3 Fdk. $\frac{3}{4}$ Alb., og deraf var 31 Huse uden Jord.

10 Aar efter, 1861, udgjorde Hovedgaardens Hartkorn omtrent 79 Tdr.

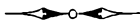
Hofjægermester Stemann døde, da han endnu var meget ung, og af hans Enke købte hans Fader, Kammerherre C. L. v. Stemann, tidligere Stiftamtmand i Aalborg, i Aaret 1855 Restrup uden noget Gods.

Efter at have været Ejer af Gaarden i kun $1\frac{1}{2}$ Aar døde han, og hans yngre Søn, J. A. v. Stemann, overtog Restrup, som han ejede i ca. 40 Aar, fra 1856—96.

Efter hans Død 1896 blev Gaarden solgt til et Interessentskab eller Konsortium fra Køben-

havn og Aalborg (Købesum 400,000 Kr.); men allerede 3 Aar efter solgte det Gaarden igen til P. Malling. Dog beholdt Konsortiet 800 Tdr. Land, som udstykkedes og bebyggedes. Malling ejede Gaarden i 5 Aar, hvorefter han 1906 solgte Restrup med ca. 1500 Tdr. Land, hvoraf ca. 500 Tdr. Land Skov og 60 Tdr. Hartkorn til den nuværende Ejer: Carl Philip.

Som noget mærkværdigt ved St. Restrup er den temmelig store Ladegaard, der er ret anselig i Forhold til Hovedbygningen. Denne er — som før omtalt — restaureret af den nuværende Ejer og ligger hegnet af Grave og smukt omgivet af Have og Skov.

NÆST GUD VARE DETTE CAPELS STIFTERE

IWER ROSENKRANTZ LEWETZAU

til Stamhuset RESTRUP,
Cammerherre og Assessor i Høieste - Ret.
Født den 17. Junii 1749 Døde d.

For Menneskene var han en ærlig Mand, men for Gud en Syndere, som og tugtede ham i Vrede, ved saa tidlig og uventet at betage ham paa engang al hans jordiske Glæde og hans kiereste Haab, ved at adskille det kierligste Ægteskab, just da efter næsten 3 Aar et længeønsket Barn kom, men død, og blev sin Moders Bane-
mand. Det Haab blev kuns tilbage: engang ved den Almægtiges Villie at nyde en glad Sammenkomst i de evige Boliger, hvorm han uafadelig sukker med Bøn til Gud: O styr du selv min Levetid min Fod paa rette Vei! Lad mig døe den Retfærdiges Død, og mit Endeligt blive som dens! Han maatte da have den Sorg, eene at see fuldført det, de begge havde været lige deelagtige i at beslutte, nemlig: Dette Capels Indstiftelse, som ej kunde indvies før d. 2 Julii 1783.

Gud give til sin Ære, Menneskene til Opbyggelse!

Kiære Efterkommere! hvo I og ere; Gud gav mig ei at kalde Eder Børn;

Men vider: jeg elskede Eder, jeg arbeidede trolig for Eder, Lader, jeg beder, denne Afmindelse blive uforrykket!

Men for alle Ting besværges jeg Eder

Vaager over det Guds Huus, at det ikke forsømmes, ikke vanhelliges,

Stræber at foregaae andre med christeligt Exempel, og haver stedse for Öjne:

At, kaldes i end Herrer paa dette Sted, da er det, at I her bör være Guds, hans Ords, og hans Huuses Tiener.
Herrer over Eder selv, de Faderløses Fædre, de Nödlidendes Hielpere,

Kiærlige mod alle, kuns Synd og Ondskab undtagen.

Dertil forleene Eder Gud Fader sin Velsignelse
Af Naade for Jesu Christi Skyld!

Jeg har her maattet sige med Sandhed:

Det Gode, som jeg vilde, det kunde jeg ikke,
Og det Onde, som jeg ikke vilde, det skeedte.

JULIANE SOPHIE

Comtesse af WEDEL - WEDELSBORG
Født d. 14. September 1762

Gift med Kammerherre ROSENKRANTZ LEWETZAU til Stamhuset RESTRUP den 5. Maji 1779.

Døde den 5. April 1782

HUN var i høieste Grad

Gudfrygtig, dydig, godgiørende, venlig, yndig, ydmyg, elsket og æret af alle, i alle Handlinger ædelmodig, i al Omgang, endogsaa for de laveste i Bondestanden, behagelig. HUN ansaa det som en Pligt mod Gud, hendes Foster, hendes Mand, hendes Slægt og Venner at anvende den yderste Varsomhed i hendes Frugtsommelighed, for at afvende alt, hvad som paa nogen Maade kunde være hendes Foster skadeligt, og fandt Glæde i at opfylde den. Efter 40 Timers usædvanlige piinefulde Lidelser i hendes første Barns Nød blev hun forløst med et dødfødt Drengbarn, og i disse, saavel som 36 Timers efter Forløsningen vedvarende Smerter, var HUN ved Troen til Jesum Christum aldeles hengiven til Guds Villie og i det sidste øjeblik, stammede de Vers: Saa elskte Gud Verden. Joh. 3. Og: Død, hvor er din Braad! 1 Cor. 15. Smilende takkede, trøstede, velsignede, formanede, opmuntrede og opbyggede HUN os. HENDES Tanker vare aldrig afbrudte fra at yttre Haabet til Gud i Christo, under Kierligheds og Omhyggeligheds Beviiser imod os, nærværende Vidner til denne, (vi driste os til at haabe og troe) formedelst Jesu Christi Forsoning salige Død.

CATHRINE SOPHIE WILHELMINE.

Enke-Grevinde
WEDEL-WEDELSBORG.
Født Comtesse af MOLTKE fra Bregentved.
Hendes Moder.

JOACHIM GODSKE.

Greve af MOLTKE.
Friherre til EINSIDELSBORG.
Hendes Morbroder.

ADAM FERDINAND.

Greve af MOLTKE.
Contre-Admiral.
Hendes Morbroder.

FRIDERICH CHRISTIAN ROSENKRANTZ

GI ROSENHOLM.
Hendes Sviger - Fader.

DOROTHEA REEDTZ

fra BARRITSCHOW.
Hendes Sviger - Moder.

IWER ROSENKRANTZ LEWETZAU

til Stamhuset RESTRUP.
Hendes Ægtefælle.

